

Solvej Abrahamsson kan social barnavård

Att omhänderta ett barn är ett livsavgörande ingrepp i familjens och barnets liv. Det innebär att samhället tar över ansvaret för barnens fostran. Solvej Abrahamsson har forskat i hur en placering kan träffa rätt.

Text: Bitte Lundborg | Bild: Bibbie Friman | [Prenumerera](#) | Artikel i [SocialPolitik nr 4 2013](#)

I samband med ett reportage på 70-talet intervjuade jag Solvej Abrahamsson. Då var hon enhetschef för en grupp fosterbarnsinspektörer på Borås socialförvaltning som rekryterade familjehem, placerade omhändertagna barn och gav handledning. Alltsedan dess har jag då och då återkommit till Solvej för att få hennes kloka synpunkter kring familjehem och fosterbarn.

Nu är jag nyfiken på hur hennes yrkeskarriär har fortsatt, inte minst hur hon arbetar idag. Redan 1991 lämnade hon Borås socialförvaltning och är nu sin egen, som utbildare och handledare.

Hon har valt att fortsätta arbeta med utsatta barn och familjehem. Det bottnar i ett starkt engagemang och en önskan om fördjupning. Hon vill "förstå sig på familjen och deras sätt att leva" för att kunna träffa rätt när det gäller livsavgörande beslut om placering i familjehem, för kortare eller längre tid.

Solvej Abrahamsson bor på Loftås, en gård i Hyssna, där hon och maken Arne har sitt hem sedan fyrtiofem år. Här tar hon emot socialsekreterare för handledning. Jag kommer till ett rött hus med dalablå knutar och ser en Monet-bro, inte grön som i originalet utan knallröd, över en bäck som binder samman

hennes odlingsglädje och konstintresse. Det är tidig höst och vi väljer att sitta i vardagsrummet omgiven av hennes personligt utvalda konstverk. Inte konstigt att Solvejs fråga till socialsekreterarna "var ska vi träffas?" alltid möts med "vi vill komma till dig". Här finns lugn och kontinuitet. Miljön är viktig, därför finns det alltid blommor på bordet. Hon har ett långt perspektiv på hur samhället tar sitt ansvar för utsatta barn.

Som tjugoåring kom Solvej som praktikant till Barnbyn Skå.

Efter tre månader anställdes hon som husmor i en av Barnbyns stugor och hade vid sin sida husfar, 22 år, samt sex barn. De levde med barnen, hjälpte till med läxor, fiskade, spelade fotboll och gav vardagen struktur. Det hon särskilt minns – och skrämdes av – var att 8-10-åriga pojkar hade avvisats från skolan. Hur kunde det bli så? De kom från trasiga familjer med ett negativt socialt arv. Inte sällan var barnen oönskade. Där lärde hon sig vikten av kontinuitet, att finnas för barnen och att stanna kvar.

– Idag är det oftast skolan som larmar när ett barn behöver skydd och stöd, säger Solvej. Idag ingriper samhället mer sällan med tvång och de flesta placeringar i familjehem är frivilliga. Nu finns förebyggande arbete, som till exempel kontaktfamilj som kan avlasta barnets familj och hemma-hos-terapeuter som hjälper i en kaotisk vardag.

Fortfarande misshandlas barn och bevittnar våld i hemmet mellan vuxna. Då ingriper samhället och placerar barn. För de yngre blir det oftast familjehem.

En ny utmaning oroar henne – barn som kommer till Sverige utan sina biologiska föräldrar.

– Vår västerländska syn på familj skiljer sig från andra kulturers. Var ska barnen placeras, hur ska det gå till? Ofta handlar det om att skydda flickor. Detta är något som socialtjänsten behöver arbeta mer med.

Nu står det i lagen att varje placerat barn ska ha sin egen socialsekreterare. Det är nödvändigt att någon håller fast vid

barnets perspektiv och tar hänsyn till barnets reaktioner på att flytta hemifrån. Barnets socialsekreterare ska lyssna – Känner du dig trygg? Är det bra här? Är de snälla mot dig? En vanlig och viktig fråga som måste besvaras är: Varför måste jag bo här?

Solvej påminner om att det i Vanvårdsutredningen blev tydligt att många personer, idag 60 år eller äldre, inte hade förstått varför de måste flytta hemifrån!

Samtidigt oroar hon sig för att tid och resurser inte ska räcka till för barnets socialsekreterare att följa upp och hålla fortlöpande kontakt. Uppföljning var och är den svagaste länken.

Socialtjänsten har ansvar för att stötta den biologiska familjen när barnet inte längre bor hemma. Det får inte bli ett triangeldrama mellan den biologiska familjen, barnet och familjehemmet. Men visst händer det. Solvej ger ett exempel:

Till jul hade föräldrarna begärt att barnen skulle komma hem på permission. Barnen ville helst stanna i fosterhemmet, men nioåringen vågade inte av lojalitet mot mamman säga det till henne när hon frågade: Nu kommer ni väl hem till jul? Men flickan kom ihåg att det fanns någon som hette Solvej och bad att hon skulle bestämma. Det dröjde åtta–nio dagar innan samtalet om eventuell permission kunde genomföras. Man kan bara tänka sig flickans oro innan hon fick beskedet att hon och brodern skulle stanna i fosterhemmet och fira jul!

Vad behövs för att en placering ska bli bra?

– Frågan är vad det är för barn, individ, som ska placeras. Äldre barn, yngre barn som behöver en trygg vuxen att knyta an till, alla har olika behov. Socialsekreteraren måste lära känna barnet för att förstå behov och reaktioner. Detta för att kunna matcha barn och familjehem och kunna ge det stöd som familjehemsföräldrarna behöver.

I den utredning som föregår en placering tar man reda på vilka påfrestningar som familjehemmet tål. Efter en tid kan svåra saker komma upp hos barnet och utlösa reaktioner som måste tas om hand. Ett nytt barn i familjen blir en omställning för

alla. Svårast är ofta att få de biologiska föräldrarnas tillåtelse att deras barn växer upp i annan familj.

På Barnbyn Skå mötte den unga Solvej Anna-Lisa Kälvesten, verksam som psykolog och forskare. På Skå kom alla, även Anna-Lisa i skuggan av Gustav Jonsson, trots att hon var drivande för att utveckla socialt arbete och forskning. I boken Ett utvalt hem till ett utvalt barn av forskarna Bodil Rasmusson och Margareta Regnér får hon upprättelse. Anna-Lisa Kälvestens gärning som pionjär inom den sociala barnvården lyfts där fram till sin rättmätiga plats.

I Borås på 70-talet på familjehemssektionen insåg enhetschefen Solvej att uppföljning saknades av hur de placerade barnen hade det i familjehemmet. Hon tog kontakt med Anna-Lisa Kälvesten som kom ner från Stockholm till Borås för att utbilda gruppen. Anna-Lisa Kälvesten kallade ibland sig själv "handelsresande i socialt arbete" och tvekade sällan att resa för att utbilda och handleda socialsekreterare runt om i landet.

Nu höjer Solvej rösten och vänder sig med skärpa mot det som kallas "Nya Kälvesten".

– Kalla det vad som helst, men inte Kälvesten! Som om det finnes en gammal modell!

Kälvestenmodellen har formats ur erfarenheter från Barnbyn Skå men framför allt ur forskning under 60-talet på Skå men även senare. Syftet är att lära känna en familj som ska ta emot ett barn i sitt hem.

"Om en familj vill gå in i ett samarbete av så ingripande art som att ta emot fosterbarn, ofta från en psykisk störd eller icke fungerande familj, måste fosterfamiljen kunna och våga vara öppen." (Familjepsykologi, Kälvesten 1982.)

Grundidén är att två intervjuare, socialarbetare, intervjuar "föräldrarna" var för sig enligt ett utförligt intervjuformulär.

Modellen bygger på insikten om att de tidiga relationerna är de ojämförligt viktigaste. Därför tillfrågas blivande

familjehemsföräldrar om hur det var med mamma, pappa och syskon. Öppningen är "Vill du berätta hur du hade det som barn?". Intervjuarna ställer både öppna och bundna frågor, lyssnar noga och antecknar svaren ordagrant. I snitt tar intervjun två timmar eller mer. Exempel på bundna frågor om de vuxnas uppväxt är "vem brås du mest på?", "vem bestämde mest hemma?". Avsikten är att få en bild av vilken typ av uppfostran som gäller i familjehemmet. Intervjun ger en bild av tre generationer, ett perspektiv på vad man har med sig. Det vi har upplevt som barn följer oss.

Vid återkoppling och dialog sitter socialsekreterarna och fosterföräldrarna tillsammans och talar om familjens nya åtagande. Vilka styrkor och svagheter finns i familjen? Hur kan familjen stärkas i sitt nya uppdrag? Det barn som ska komma till familjehemmet ska också säga sin mening.

Här kommer tolkaren in i bilden, en person som varken känner eller träffar familjehemsföräldrarna. En bild växer fram och om något känns oklart blir det ett nytt möte med familjehemsföräldrarna.

Solvej Abrahamsson är en av de mest erfarna tolkarna av Kälvesten-intervjuer. Hon använder hellre begreppet "fördjupare", detta i linje med sin drivkraft att förstå familjehemmet och dess sätt att fungera. Hon har haft Anna-Lisa Kälvesten som "superhandledare" och har utbildat erfarna socialarbetare till tolkare av Kälvesten-intervjuer. På Loftås samlar Solvej regelbundet den grupp hon utbildade i slutet av 90-talet fortfarande tre-fyra gånger om året för dialog och fördjupning. Dessa socialarbetare utbildar i sin tur socialsekreterare i Kälvestenmodellen.

Solvej arbetar också med grupphandledning för familjehem och fördjupar familjehemsintervjuer i olika kommuner. Hon föredrar att utbilda kommunvis i direkt anslutning till det sociala arbetet, detta för att man där ska kunna vidmakthålla kompetensen.

Hur kan familjer idag bedömas med hjälp av en modell som utformades för mer än tre decennier sedan? Kritik finns att

den är gammaldags i språkligt avseende, därtill har Socialstyrelsen påstått att den saknar forskningsgrund.

Den första invändningen faller bort i och med att Solvej Abrahamsson tog initiativ till att modernisera språket i intervjuformuläret med Anna-Lisa Kälvesten som bollplank. Men strukturen ligger fast. "Omgörningen" blev klar år 2001, samma år som Anna-Lisa Kälvesten gick ur tiden.

I boken *Ett utvalt hem till ett utvalt barn* konstaterar forskarna Bodil Rasmusson och Margareta Regnér i en vetenskaplig analys 2013 att Kälvestenmodellens forskningsbakgrund också ligger i linje med dagens familjeforskning.

"Vi har till exempel visat att Kälvestenmodellens forskningsbakgrund, påverkad av den radikala tid när den skapades, på många sätt ter sig väl så modern som mycket av det som skrivs idag. Det gäller även de teoretiska analysmodellerna."

Kälvestensmodellen är den mest använda i Sverige för utredningar om familjehem, förmedlad av erfarna socialarbetare som undervisar och ger handledning.

Var Solvej Abrahamssons yrkesval slumpartat? Kanske, kanske inte. Som tjugoåring skickade hon in ansökan om praktikantplats till två arbetsplatser – Hasselbackens restaurangskola och Barnbyn Skå. Från Skå kom svaret snabbare – och på den vägen är det. När vår långa intervju är över bjuder hon på en överdådig middag med goda smaker från de rika odlingarna.

bitte.lundborg[at]comhem.se

Solvej Abrahamsson är född i Ludvika i Dalarna. Bor i Hyssna i Västergötland.

Efter studier på Brunnsviks folkhögskola på ungdomsledarlinjen kom hon som praktikant till Barnbyn Skå på 50-talet där Gustav Jonsson och Anna-Lisa Kälvesten verkade och forskade.

Hon utbildade sig på Sociala barnavårds- och ungdomsseminariet som styrdes med fast hand av den legendariska Göta Rosén.

"Det lämnar en inte oberörd!." Har arbetat på ungdomsvårdsskola och flickhem.

I Borås socialförvaltning arbetade hon i tio år, först som inspektör, därefter som enhetschef för gruppen fosterbarnsinspektörer, som de kallades då. Hon startade en verksamhet, Engelbrektsgatan, där föräldrar med barn i riskzonen fick bo under den tid som behövdes för att utreda om barnen skulle omhändertas eller återvända hem. Där fanns uppbackning och stöd också för föräldrarna.

På 80-talet gick hon handledarutbildning på Göteborgs universitet. Gjorde för Socialstyrelsen ett utbildningsmaterial för familjehemsföräldrar. Drev en föräldrautbildning i AMS regi som riktade sig till blivande familjehem, samt höll öppna utbildningskvällar för intresserade eventuella familjehem.

1991 blev hon sin egen. Sedan dess har hon varit verksam som utbildare, handledare och tolkare av intervjuer med familjehem enligt Kälvestenmodellen. Inför 2014 ser hon behov av personer som kan tolka Kälvesten-intervjuer och ska börja planera en sådan utbildning.

Läs vidare

Ett utvalt hem till ett utvalt barn. Familjehemsutredningar och socialt arbete i praktiken, Bodil Rasmusson och Margareta Regné, Natur och Kultur, 2013.

Familjepsykologi. En handledning i intervju- och tolkningsmetodik, Anna-Lisa Kälvesten och Graziella Meldahl, Liber förlag, 1982.

Intervjuer med Solvej Abrahamsson ur bl a Socialt forum 1977.